

KUZEY İZLENİMLERİ (1)

İskandinavya ülkeleri-Danimarka, Norveç, İsveç, Finlandiya- mimarisini biçimlendiren ve özgünleştiren unsurlar, bu yörede egemen olan ortak unsurlardan beslenegelmiştir. Bunların başında, bu ülkelerin *doğal yapısı ve tarihi*(deniz, su, ormanlar, göller, adalar, buzullar), *deniz ticareti, limanları ve gemicilik* kültürünün zenginliği, *Luther'ci Protestan* geleneklerinin ve *aydınlanmacı* bilincin yaygınlığı, insanların kentlerine ilişkin davranış biçimleri -*kentsel tarih bilinçlerinin yüksekliği*- ve doğal ışığın mevsimlere göre dramatik dağılımıdır.

İnsan bireyi ile çevrenin karşılıklı ilişki ve etkileşiminin en keskin ucunda yer alan ve dünyayı kültürel düzeyde değiştirme gücüne sahip olanlar sanatçılar ve mimarlardır. Bu başarının temelinde, insan elinden çıkma toplumsal altyapılar olan *teknoloji, ekonomi, el sanatları, güzel sanat okulları,(Üniversiteler)* ile *doğal olarak var olagelmiş ve yaşam boyu solunan doğal ortamlar* bulunmaktadır. *İskandinavya*'da, aydınların oluşumunda en büyük rolü oynayan Üniversitelerin, güzel sanat okullarının, *dinsel reformun* ve *Aydınlanma* bilincinin çok eskilere dayandığını düşünürsek, kültür alanındaki başarılarının nedenlerini daha iyi anlayabiliriz. Bir yandan doğal ortamın şiiresselliği ve güzelliği, diğer yandan da aynı ortamın doğurduğu çetin ve mücadeleci yaşam koşullarının bilinci, görsel, işitsel ve yazınsal tüm sanatsal formların oluşmasına kaynaklık etmektedir.

İskandinavya'nın doğasında yer alan büyük dağlık bölgeler, fiyordlar, şelaleler, eriyen buzullar, adalar ve göller günlük ve mevsimsel olarak sürekli bir devinimin ve renklerin coşkusu yaratmaktadır.**(resim 1)***Grieg ve Sibelius*^{*1} müziklerinin kaynağını görsel ve işitsel olarak nasıl buradan aldıysa, Modernizm'i besleyen İskandinav mimarlar da, yapılarında aynı görsel kaynakları kullanmaktadırlar.Tasarım gramerini organik mimari temelinde oluşturan Finlandiyalı mimar *Alvar Aalto*, Danimarka'lı *Jorn Utzon* ve Arno *Jacobsen*^{*2} ve bu mirası sürdüren genç İskandinavya mimarlığı de varolan çizgisini değiştirmemiştir. *Aalto*'nun izinde giden, yapılarında Finlandiya doğasının organik düzeninden, orman ve göllerinin oluşumundan esinlenen ve dışavurumcu bir düşünceye sahip olan Finlandiya'lı mimar *Reima Pietila*, dışavurumcu mimarlık üzerine şunları söylüyor:

"Bir yapının dışavurumcu, ifade edici (expressive) olabilmesi için formunun kendi içinde bir şeyi anlatması ayrıca kendi öz biçim dilinin oluşması gerekmektedir."^{*3}

İskandinav sanatçılar ve mimarların, XX.yüzyıldan itibaren modern dönem tasarımlarında *dışavurumcu* ve *doğalcı* özellikler ağırlık kazanmıştır. Bu *dışavurumcu* eğilimi, bir *Munch* resminden^{*4}, bir sandalye tasarımına, *Oslo* limanında bir yapıdan liman bölgelerindeki dönüştürme projelerine kadar geniş bir alanda izleyebiliriz. Yazımızda, bu eğilimlerin köklerini, beslendikleri

kaynakları, kullandıkları malzeme paletlerini ve simgeleştirme biçimlerini inceleyeceğiz.

Geçmiş İskandinavya kültürlerinin ve *modernizm* öncesi *Art-Nouveau* ile *Ulusal Romantizm*'in de en büyük besin kaynağı *Doğa* idi. Finlandiya'lı kritik *Kirmo Mikkola*'ya göre, " *orman ve korular, kayalar ve doğal taş, ıskellik ve ateş Finli yaşama biçiminin varolma nedeni idi.*"^{*5}

Bu varolma biçimi, bir özgürlük düşüncesine dönüşecek miydi?

Aynı soruyu *A.Aalto* yaşamı boyunca yanıtlamaya çalışmamış mıydı?
 "Her şeyin dışında, doğa özgürlüğün bir simgesidir. Bazen doğanın önemi, özgürlük düşüncesinin oluşumunu sağlayacak denli yükselir. Eğer teknik planlarımızı, esas olarak, doğanın temellerine oturtursak, yapının, günlük yaşantımızın doğal izini sürdürdüğünden ve bu şekilde yapısal formların özgürleşmeyi artırdığından emin olabiliriz."^{*6} *Alto*, çağdaşı olan İsveç'li mimar *Asplund*'un **doğa'nın izleriyle biçimler dünyası arasında** direkt bir yol bulunduğunu düşünüyordu: "Mimarlık ,sürekli olarak, insan duyguları ve doğadan akıp gelen kaynakları ve araçları içselleştirir."^{*7}

Aalto ,tüm diğer Organik mimariyi özümseyenler gibi , **doğadan elde edilen yasaları , mimarlığın biçimlerini geliştirmek için kullanmıştı..** Ağacın(nostaljik değil) biyolojik yapısını izlerken, tüm felsefesini özetlediği " *sandalye tasarımı*" ile ışık tuttuğu ana kavram, doğa-insan ve mimarlık-tasarım arasındaki ilişkinin diyalektik özelliklerinin tam ortasına yerleşmektedir.

İskandinavya doğasında yer alan, geniş ve kesintisiz ormanlar, birbirine bağlı küçük-büyük göller veya fiyordlar, yoğun ağaçların arasında kalan boş bölgelere birden bire dolan doğal ışık kuyuları, ışık-gölge karşıtlığının yarattığı zenginlikler, düzgün ve yükselen biçimleriyle huş, ladin ve çam ağaçlarının göller veya fiyordlar ile yarattığı *yatay-dikey dinamiği*, dağların tepesinden fiyordlara akan şelalelerin oluşturduğu devinim ve ses, ağaçların renk tonlarının farklılıkları, ağaçlar ve bulutlar tarafından süzülen *doğal ışığın* yaz aylarındaki sürekliliği, kış aylarında ise sınırlı zamanı olan doğal ışık gereksinimi gibi özellikler, *Aalto*, *Utzon*, *Jacopsen* gibi mimarların zihinlerinde kütle ve mekan düzenlemesi, doğal ışık kullanımı, iç mekan ve dış kabukta kullanılacak malzeme, doku gibi konularda *doğru ipuçları, esin ve metafor kaynakları oluşturmuştur.*

İtalya'yı gençliğinde gezip çok etkilenen ve *San Gimignano* (**resim2**) kulelerinin eskizlerini çizmiş olan *Aalto*, **doğanın yatay-dikey dinamiğini** kiliselerde, konser -kongre merkezi gibi sosyal yapılarda gerçekleştirdi.^{*8}

İmatra'daki **3 haçlı kilise** (**resim 3**) ve *Helsinki Üniversitesi Ana yapısı*(**resim 4**) güzel örneklerdendir. *Helander& Leiviska'nın* 1995 Carlsberg Ödülü alan , *Finlandiya'nın Mannista* kentindeki *St.John Kilisesi* (**resim 5**) de yatay-dikey dinamiğine verilecek en çağdaş örneklerdendir. *İmatra'nın 3 haçlı Kilise'sinde* çan kulesi ile yaratılan dikeyliğin St. John Kilisesinde çok farklı biçimde tasarlandığını görmekteyiz. *Utzon*, *Kuveyt Ulusal Meclis* yapısında, eğrilerin yardımıyla ilginç bir yatay-dikey dinamiği yaratmıştır.(**resim 6**) *Jacopsen* ise,

Arhus Belediye binası ve en sevdiği yapısı olan *Oxford St. Catherine Koleji*'nde aynı kurguyu sürdürür.^{*9}

Doğanın biçimlerinin ve yasalarının incelenmesi ile, **eğri çizgilerin, eğrisel düzlem ve oylumların** modern mimarlıkta kullanımı kuramsal açıdan *organik mimarlık* söylemini oluşturmuş; Amerika'lı *Wright*, Avrupa'lı *Schaaron* ve İskandinav *Aalto*, 21. Yüzyıl mimarisinde anti-Öklid geometriyi temel alan mimarların atası olmuşlardır.^{*10} *Aalto*'nun eğrisel düzlemleri, bazen planda-yani duvarlarda-, bazen kesitte-yani çatı kabuğunda ve akustik tavanlarda karşımıza çıkmaktadır. Tüm eğrisel düzlemlerin karakteristiği asimetrik olmalarıdır. *Finlandiya Hall* yapısı batı duvarındaki dalgalı yapı, *İmatra 3 haçlı kilise*'nin asimetrik eğrisel çatı ve tavan kabuğu, (**resim7**) *MIT Baker Yurt* binasının eğrisel kütlesi (**resim8**) ve *Viipuri Kent Kitaplığı* (**resim9**) akustik tavanı bize fikir vermektedir.

Eğrisel kabuklarla yarattığı *Sidney Opera yapısı* ile (**resim10**) ünlenen Danimarka'lı mimar *Jon Utzon*, mimarlık araştırmalarında doğanın geometrik düzenleri, eski vernaküler İskandinav mimarisi, tekrara dayalı prefabrikasyon yapım sistemini ve eğrisel geometri üzerinde yoğunlaşmıştır. Strüktür hesapları Ove Arup tarafından çözümlenen *Sidney Opera* yapısının geometrik sistemi ise küre parçaları ve küresel düzlemlerini karkas haline getiren değişik yarıçaplı kemerlerdir. Dış kabuk, hem *Sidney Limanı* coğrafyasında olağanüstü bir dışavurum, hem de iç işlevlerin doğru yoğunlaşmasıyla kendini kanıtlayan bir heykeldir. Kabuğun içindeki akustik amaçlı ve plywood ile üretilmiş ahşap tavanın tasarımındaki başarıyı, *Schaaron*'un *Berlin Filarmoni* yapısının akustik hesaplarını yapan *Werner Gabler* ile sürdürülen ortak çalışmada aramak gereklidir. *Utzon*, bir dergiye verdiği yazıda şöyle der: "Opera Binasındaki eğrisel biçimlerle ilgili çalışmalarım boyunca ana amacım özgür mimari formlara doğru ilerlemek, aynı zamanda, bu özgür formların, kitlesel üretimle ön yapım elemanlar olarak yapının inşaatında kullanılmasını sağlamak üzere geometrinin denetimini sağlamaktır. Mimariyi dik açılı formlara oturtarak elde edilen görece güvenliğe tamamen karşıt anlayışla eğrisel biçimleri savunmanın tehlikelerinin ayrımındayım; ancak eğrisel biçim dünyası, insana dik açılı mimarlıkta kesinlikle bulamayacağı bir şeyleri sunmaktadır. Gemiler, mağaralar ve heykeller bunun kanıtıdır. "^{*11}

Uzaktan bakıldığında irili ufaklı deniz kabuklarını andıran yapının iç içe giren kabukları, *İskandinavya'nın Ahşap Kilise* mimarisine has iç içe giren üçgen cephe yüzeylerinden oluşan geleneksel arketipi kullanmıştır. (**resim11**) *Kuveyt Ulusal Meclis* yapısı da, *Sidney Opera yapısı* gibi, eğrisel, tekrarlı, ön yapım son-germe betonarme elemanlarla yapılmıştır. (**resim12**)

1969'da *Helsinki*'de yapımı tamamlanan *Kaya Kilise*, *Temppeleaukio* meydanı için 20. yüzyılın başından itibaren 3 kez yapılan mimari yarışmaların sonucunda, 1961'de birinciliği kazanan Finlandiya'lı mimarlar *Timo* ve *Tuoma Suomalainen* tarafından tasarlanmıştır. Ana kavram, meydanın merkezinde yer alan büyük kaya kütlesini koruyarak, onun varlığı üzerinde modern bir kilise

yapmak olunca, bu sefer, doğanın özelliklerine göre şekillenmiş, doğal ışığı *pantheonvari* biçimde içeriye alan, geode benzeri bir kubbe ile örtülen,(*sense of Place*) bulunduğu yeri duyumsatan, oldukça insancıl bir mekan oluşmuş. ^{*12}
(**resim13**)

Esin ve metafor kaynaklarının, sadece doğal varlıklarda değil, insan tarafından üretilen tüm kültürde varolduğu düşünülürse, doğal etkenler göz önüne alınarak insan aklıyla tasarlanan *gemi* formları da mimariye sürekli bir kaynak olmuştur. Binlerce yıldan beri evrimleşen gemi formu da, geometrik olarak (*Utzon*'un strüktüre esas kabul ettiği) küresel çözümler ile üretilmiş, deniz ile ilişkileri, işlevsellikleri(ticaret, saldırı, gezi, avlanma) ve kendine özgü merasimsel özellikleriyle *biçimsel boyutta* yörgulararak zenginleşmiştir.

Oslo yeni Liman bölgesindeki bir yapı buna çok güzel bir örnektir. Bu ilginç yapı formu, belli ki, bulunduğu yerin (eski liman) ve geçmiş kültürün soyutlamasından üretilmiştir. Yapının mimari kabuğunun tasarımında , geminin strüktüründen çok biçimsel yanları soyutlanmış, duyumsattığı tinsellik, cesareti, atılımı, saydamlığı ve ait olduğu limanın geçmişini anımsatan bir heykel-yapı olmuştur. (**resim14**)

Yaşamın bu biçimde -eğrisel yüzeyler ve oylumlar ile- dışavurumu, eşgüdümlü olarak **mobilya tasarımında** da kendini göstermiştir. *Aalto* ve *Jacopsen* gibi mimarlar mobilyadan yapıya doğru ortak bir tasarım felsefesi geliştirirken, yapılarını kullanan insanlar için de -*Wright*'ın yaptığı gibi- özgün mobilyalar tasarlamışlardır. *Aalto*, 1933'te, ahşap üzerine yaptığı araştırmalar sonucunda, mobilya tasarımında ve üretiminde çığır açan "*bükülmüş dirsek*" kavramını geliştirdi. Ahşap malzemenin damarlarındaki *fiber* özelliğinin yapı ve mobilya tasarımdaki önemini ilk kez ortaya çıkaran *Aalto*, bazı yapılarındaki "doğa soyutlamalarını" bu tür bükülmüş ahşap fiberler vasıtasıyla gerçekleştirmişti. (**resim15a**) Paimio Sanatoryumunda, hastaların daha rahat nefes almalarını sağlayacak bir koltuk tasarımı da aynı dönemde gerçekleşmişti. (**resim15b**)

Daha çok modernizm'in ilk dönemindeki avangard çalışmalarıyla (*Geleceğin evi*, *Novo*, *Oxford St. Catherine Okulu*) ve minimalist mobilya tasarımlarıyla tanıdığımız Danimarkalı mimar *A. Jacopsen*, 1952 'de, ünlü *Karınca(The Ant)* sandalye modelini geliştirmiştir. ^{*13} Oturma-bel kesitindeki ve plandaki eğrisellikleri, plywood ve üç ayaklı çelik ayaklı kurgusuyla dikkati çeken bu tasarımı, 1958'de, *Yumurta (The egg)* ve *Kuşu (The Swan)* izler. Bütün bu formlar, esinlerini organik dünyadan alıyor ve 20. Yüzyılın *modernist* ifadesini mobilya alanında temsil ediyorlardı. (**resimler16**)

İskandinavya'da gözlemediğimiz Organik mimarinin en önemli elemanı **doğal ışıktır**. Bu mimarlık, esin kaynağı olan doğa, ormanlar ve ışığın mevsimler boyu dağılımının etkisiyle özgün bir kavramı "*nordic light /kuzeyli ışık*" kavramını geliştirmiştir. Bu kavram, yapay değildir. Çünkü, insanların algı dünyasında önemli yere sahip olan duyuları hesaba kattığımızda, İskandinav insanının iç dünyasını etkileyen en önemli fiziksel unsurlardan birinin doğal

ışık olduğu anlaşılacaktır. *Kuzeyli Işık*(nordic light),ışığın bulutlar ve *foliage* tarafından süzülmesiyle elde edilen bir atmosfer olarak duyumsanmasıdır.. Kuzey ışığının iç mekanlara dolaysız olarak verilmesi ile, homojen, canlı, ezici olmayan ve rahatsızlık vermeyen bir duyumsama elde edilir.

Nordic light/Kuzeyli ışık kavramı, *Aalto'da*, "orman mekan(*forest space*)" kavramı ile birlikte gelişmiştir. Mimarlığının köklerini doğada arayan *Aalto*, "Orman mekan" kavramını, en olgun biçimiyle, *Villa Mairea* yapısında gerçekleştirmiştir. *Aalto'nun, Wright' in Şelale Evi'ni gözlemlerken hissettiği "doğal görünüşlerin statik bir sunumu değil doğanın büyüme ve gelişme sürecinin algılanmasıyla elde edilen bir doğa imgesi"* kavramı bu villanın tasarımında etken olmuştur. Norveç doğasını incelemesi sonucunda, bir konuşmasında,"mimarının iç doğası, doğal organik yaşamın dalgalanmalarını ve gelişmesini takip eder" demiştir. *Villa Mairea'nın* iç mekanları gezilirken, sanki ormanın değişik bölümlerinde dolaşıldığı duyumsatılmak istenmiştir. Yapının içindeki sağır ve saydam alanların değişimi ile oluşan iç kabuk, iç-dış sürekliliği, ışığın mekanın değişik bölümlerindeki yolculuğu, değişimi ve ağaç metaforunun kullanımı gibi unsurlar ile *Villa*, *Aalto'nun* "orman mekan ve organik mimari" ile ilgili ana düşüncelerini en iyi anlattığı yapılardan biri olmuştur.Duvardan bir açı ile fırlayan pencereler bile, ormandan yapıya yaklaşımı işaretlemektedir. **(resim17)**

Alto, yapının iç mekanını ifade eden ışıklıkları veya pencereleri tasarlarırken, kübist bir ressam gibidir. *İmatra 3 haç kilisesi'nde* haçların aydınlatılma biçimi ve asimetrik mekanı aydınlatan çift düzlemlerli pencereler, eğrisel beyaz duvarlara büyümlü bir *kuzey ışığı* verirler. **(resim18)** *Ulusal Pension Kurumu* ve *Helsinki Akademi Kitaplığı'ndaki* kristal formundaki prizmatik tepe ışıklıkları ise , kırılmış buzu andıran ilginç biçimlerdir. **(resim19)**

Utzon'un Bagsverd Kilisesi, beyaz renkli, brüt beton eğrisel tavanı ile doğal ışığın yarattığı güzellikleri görebileceğimiz çok iyi bir örnektir.**(resim20)**

Utzon'un doğuya yaptığı gezilerinde, en çok etkilendiği konular mekan, malzeme ve doğal ışığın hiyerarşik dağıtımı idi. Doğu gezisinden 40 yıl sonra gerçekleştirdiği İran-Tahran'da banka binası olan *Bank Melli* ise doğal ışığın tavadan dağıtımı üzerine iyi bir modern örnek olmuştur. **(resim21)**

Helander &Leiviska'nın ödüllü yapısı, Finlandiya'da *St. John Kilisesi*(1995) ise, dinsel mekanın çağdaş ışığını, kütle düzenlemesi ve değişik yönlerde dağılmış dikey saydamlıklar aracılığıyla oluşturur. İç mekanda, doğal ışık kadar mimarın tasarımına göre üretilmiş suni aydınlatma gereçlerinin ışığı da önemli rol oynamaktadır. **(resim22)**

Helsinki'de, 19.Yüzyılda yapılmış olan dünyanın en büyük ahşap kilisesini gözlemlerken, iç mekanın aydınlık ve ferah havası ve kolonların narınlığı ile Anadolu'da beylik döneminde yapılan direkli camileri anımsamamak mümkün değildir. **(resim23)**

İskandinavya'da gözlemlediğimiz önemli bir etken de, mimarının gelişiminde **malzeme ve teknolojinin** özel rolüdür.*Modernizm'in* öncüleri olan

Alto, Utson, Jacobsen malzeme-teknolojide birbirlerinden biraz farklı gramerler uygulamışlardır. *Utson, Sidney Opera binasının* organik-eğrisel formlarını “küresel çözümler” yani küreden çıkarılmış kemer parçalarıyla tasarlarken gerçek anlamda beton kabuk örtü tasarımını geliştirmiş, beton kabuğun üstünü de beyaz renkli özel seramik parçalarla kaplamıştır. *Bagsvaerd Kilisesi ve Kuveyt Ulusal Meclisi* yapılarının tavanındaki eğrisel beton kabuklar ise beton kabuk yöntemi ile yapılmış, iç mekanlar beyaz kaplanmıştır. **(resim24)** *Aalto*, organik mimari yolunda ilerlerken dış duvarlar, iç mekanı anlatan iç duvarlar, kolonlar ve çatı-tavan kabuğu farklı doku ve malzemelerle tanımlanmıştır. Eğrisel dış kabuğunda, bazı yapılarında, İskandinavya'nın geleneksel malzemesi olan tuğlayı **(resim25)** (*Helsinki Kültür Evi, Jyvaskyla ve Helsinki Üniversitesi*), bazı yapılarında (*Finlandiya Hall*) **(resim26)** beyaz mermeri, *Villa Mairea*'da ise yoğunlukla ahşapı kullanmıştır. **(resim27)** İç mekanlarda ise doğal ışığı yayan-süzen beyaz duvarlar ile düz veya eğrisel ahşap tavan ön planda olmuştur.

Yapının ölçeği ile insan ölçeğini yakınlaştırmaya çalıştığı projelerde, **tuğla**–geleneksel örme tekniğini çok zenginleştirerek-kullanılırken, mimari yapının dış kabuğu ile doğanın simgesel ilişkilerinin (dağlar,orman vb.) dışa vurulduğu örneklerde,-örneğin Tiyatro, Konser salonu, Kilise gibi kamusal yapılarda- **beyaz** dokuyu, ormansal mekan (*forest space*) duygumunu dışa vurduğu *Villa Mairea* gibi yapılarda ise taşıyıcı veya dekoratif **ahşap** unsurları kullanmıştı. *Aalto*'nun yapılarında taşıyıcı sistem-mimari bütünlüğü en üst düzeyde olmasına karşın, mimarlık felsefesini vurgulamak için metafora veya sembole dayalı bir dizi elemanı (çoğunlukla ahşap) da kullanmış idi. *Saynatsalo Kent meclisi* çatı makasları **(resim28)** ve *Villa Mairea*'daki bambu kolonlar güzel örneklerdir. Bu yüzden, *Alto*, tüm yapılarında, modern mimarlık veya uluslar arası mimarlık gibi söylemleri klasik tanımların dışına çıkarmış, başka bir deyişle, modern mimarlığa *gerçek kaynak ve zenginliklerini* -geri getirerek-armağan etmiştir.

İskandinav insanı, bir *Akdeniz*'li kadar dışadönük yaşamamasına karşın, meydanlardaki çağdaş kent mobilyalarının tasarım-malzeme ikileminde büyük bir özen gözlendi. *Oslo*'daki ve *Bergen*'deki oturma banklarındaki granit ve metal elemanların ahşap ile kurduğu tasarım birliğinin coşkusu, detay incelik ve zenginliğini, **(resim29a,b)** *Bergen* sokaklarındaki cam portikleri, bir *Stockholm* meydanına ait ilan kanopisi ve beton bariyerleri **(resim29c,d)** anlamının yolu, İskandinav kültürünün, detay keskinliğine, malzeme ve tarih bilincine, saydamlık sevgisine dayalı tasarım geleneğini izlemekten geçmektedir.

Aalto'nun çok sevdiği ve eserler verdiği *İmatra* ve *Helsinki* kentine çok yakın *Lahti* kentinde, 2000 yılında *Hannu Tikka* ve *Kimmo Lintula* tarafından tasarlanıp inşa edilen *Sibelius Konser Salonu* ile *Oslo Havalimanı*, geçmiş mirasın çağdaş düzeyde sürekliliğini gösteren güzel bir örneklerdir. Seçilen bu

iki örneğin iki ortak özelliği, modern ahşap sistemi, saydamlığı ve doğal ışık etkenlerini tasarımın belkemiğine yerleştirilmiş olmasında yatmaktadır.

Lahti kentinde gölün kıyısında inşa edilen *Sibelius Konser Salonu projesinin özü*(2000), 1908 yılında ağaç işleme fabrikası olarak inşa edilen bir *fabrikanın dönüştürülmesi*, eski fabrika ile yeni yapıyı bağlayan, -lobby işlevli- *Orman Salonu(Forest Hall)*, 1250 koltuklu *Ana Salonu ve Konferans salonundan* oluşmaktadır. 13 mt yüksekliğinde, -80 cm çapında-yuvarlak kesitli lamine ahşap pilonlar ve ağaç dallarını andıran lamine ahşap çatı kirişlerinden oluşan bu mekanda duyumsanan *orman atmosferi*, *Aalto'nun Villa Mairea* yapısında gerçekleştirmek istediği mekansal duyumun aynısıdır. Fin huş ağacından tavanı, ağaçların arasından görünen gökyüzünü anlatmaktadır. Tüm dış kabuk, ahşap makaslardan desteklenen cam duvar ile saydamlaştırılmış, iç mekan galerileri, duvarları ve merdivenleri ise açık renkli huş ağacıyla imal edilmiştir. *Ana Salon* kütleli, arkasındaki ahşap duvar ve ahşap makaslardan desteklenen -kristal gibi algılanan - cam bir kabuk ile yanı başındaki *Vasijarvi* gölüne yansımaktadır. Hem ses yalıtımı sorununun hem de içedönük salon kabuğu ile dış dünya arasındaki saydamlık ilişkisinin ustaca çözümlenmiş olduğu görülmektedir. Senfonik müziğin icra edildiği bu salondaki tüm taşıyıcı sistem, duvarlar ve tavan, lamine ahşap kirişler ve huş plywood paneller ile gerçekleştirilmiş, akustik sistemin çözümünde ise yankı odacıkları ve mafsallı hareket edebilen tavan ile duvar elemanlarından yararlanılmıştır. ^{*14} Örneğin, podyumun tavanında yer alan ve salonun yarısı büyüklüğünde, 25 ton ağırlığındaki, ses ve aydınlatma gereçleriyle donatılmış ahşap kanopi, rock konserlerinde yükselebilmekte, senfonik müzik -resital ve oda müziği konserlerinde de alçalarak akustiği sağlamaktadır. **(resimler 30)**

Yeni Oslo havalimanı, son yıllarda gerçekleştirilen çağdaş havalimanı mimari çözümlerine katkısı olan ilginç bir gramere sahiptir. Gemi kaburgasını andıran eğrisel lamine ahşaptan narin çatı kirişleri ve beyaz plywood delikli akustik tavan tüm yapıyı örtmektedir. Yapı ana iskeletin ilginçliği, çıplak beton yuvarlak kolonların üstündeki *ağaç metaforuna* sahip çelik mesnetler ile bu mesnetleri dıştan saran eğrisel ahşap omurgalardır. Yapının tümündeki dilin *aynılığı*, belli bölümlerdeki ahşap zemin kaplaması, duvarlardaki yatay ahşap kuşaklar ve ahşap dekorasyon elemanları ile sağlanmış, her yere homojen düzeyde dağılan *kuzeyli ışık (nordic light)* ile saydamlık elde edilmiştir. Çatı sisteminde *Gemi ve Ağaç* metaforları kullanılarak tüm uluslardan gelen insanların algılarında mekan, tema ve malzeme bütünlüğü sağlanmıştır. **(resimler 31)**

SONDEYİŞ

Gözlemlenen en can alıcı olgu, mimari kültürün kesintisiz birliğidir. Ahşap kütüklerden ev , okul, kilise yaratan İskandinav halkı, yaşam kültürü, yapı bilgisi ve tasarım geleneklerini biriktirmeyi ve çoğaltabilmeyi bilebilmiştir. Yapı kütlelerini ve iç mekanını tanımlarken en önemli ilkesi “*yer ve zaman duyumu*” olmuş,soyut indirgemelerden korunmanın yolunu ve panzehirini geçmiş kültürü çok iyi tanıyıp analiz etmekle bulabilmiştir.

Vedat Tokyay
Temmuz
2004

GÖRSEL KAYNAKLAR

Resim 1:*Norveç fiyordları*-(**Vedat Tokyay arşivinden**)

Resim 2:*İtalya Toscana bölgesinde,ortaçağ haliyle korunmuş, San Gimignano* beldesini özgünleştiren kuleler,gezi sırasında *Aalto*'yu etkilemişti.
(**Vedat Tokyay arşivinden**)

Resim 3:*İmatra Üç Haçlı kilise,A.Aalto-1959 /Helsinki*
(**Vedat Tokyay arşivinden**)

Resim 4:*Teknik Üniversite, A.Aalto-1966 /Helsinki*
(**Alvar Aalto-Phaidon-2002**)

Resim 5: *St.John Kilisesi,Helander &Leiviska-1995 Mannista-Finlandiya*
(**Living Architecture-Scandinavian Design, 2004 , sayı 14**)

Resim 6: *Kuveyt Ulusal Meclis yapısı,Jorn Utzon-1982/Kuveyt*
(**J. Utzon- The Architect's Universe/Lousiana Museum,2004**)

Resim 7: *İmatra Üç Haçlı Kilise,A.Aalto-1959 /Helsinki*
(**Vedat Tokyay arşivinden**)

Resim 8: MIT Baker House, Alvar Aalto-1946
(Alvar Aalto-teNeues-2002)

Resim 9: Viipuri Kent Kitaplığı, A. Aalto-1935
(Alvar Aalto-teNeues-2002)

Resim10 : Sidney Opera binası, Jorn Utzon –1973
(J. Utzon- The Architect's Universe/Lousiana Museum,2004)

Resim 11a: Sidney Opera binası, Jorn Utzon –1973
(J. Utzon- The Architect's Universe/Lousiana Museum,2004)

Resim 11b: İskandinavya'nın en ünlü kütük kilisesi-Bergen/Norveç
(Vedat Tokyay arşivinden)

Resim 12 : Kuveyt Ulusal Meclis yapısı, Jorn Utzon-1982/Kuveyt
(J. Utzon- The Architect's Universe/Lousiana Museum,2004)

Resim 13 :Kaya Kilise, Timo & Tuoma Suomalainen-1969/Helsinki

Resim 14 :Oslo Liman bölgesinde bir iş merkezi
(Vedat Tokyay arşivinden)

Resim 15a :Aalto'nun 1930'lu yıllarda, bükülmüş ahşabın mobilyadaki teknik ve estetik potansiyelini araştırmak için hazırladığı deneylerden biri
(Alvar Aalto-Phaidon-2002)

Resim 15 b :Aalto'nun Paimio Sanatoryumu için ürettiği özel koltuk
(Alvar Aalto-Phaidon-2002)

Resim 16:Ant, Egg ve Swan, Jacobsen'in en ünlü mobilya tasarımlarıdır.
(Arne Jacobsen-Arkitekt&Designer-Danish Design Center,1999)

Resim 17a: Villa Mairea iç mekan ,A. Aalto-1939/Finlandiya
(Alvar Aalto-Phaidon-2002)

Resim 17b: Villa Mairea dıştan ,A. Aalto-1939/Finlandiya
(Alvar Aalto-Phaidon-2002)

Resim 18: İmatra Üç Haçlı Kilise, A. Aalto-1959 /Helsinki
(Vedat Tokyay arşivinden)

Resim 19: Akademi Kitaplığı, A. Aalto-1969 /Helsinki

(Alvar Aalto-Phaidon-2002)

Resim 20: *Bagsvaerd Kilisesi, Jorn Utzon-1976/Danimarka*
(J. Utzon- The Architect's Universe/Lousiana Museum,2004)

Resim 21: *Bank Melli, Jorn Utzon-1960/Tahran-İran*
(J. Utzon- The Architect's Universe/Lousiana Museum,2004)

Resim 22: *St. John Kilisesi, Helander & Leiviska-1995 Mannista-Finlandiya*
(Living Architecture-Scandinavian Design, 2004 , sayı 14)

Resim 23: *Afyonkarahisar Ulucami iç mekanından*
(Vedat Tokyay arşivinden)

Resim 24: *Sidney Opera binasının çatı kaplamaları*
(J. Utzon- The Architect's Universe/Lousiana Museum,2004)

Resim 25: *Teknik Üniversite, A.Aalto-1966 /Helsinki*
(Alvar Aalto-Phaidon-2002)

Resim 26: *Finlandiya Kongre Merkezi, A.Aalto-1971 / Helsinki*
(Vedat Tokyay arşivinden)

Resim 27: *Villa Mairea iç mekan ,A.Aalto-1939/Finlandiya*
(Alvar Aalto-Phaidon-2002)

Resim 28: *Saynatsalo Halkevi, A.Aalto-1952/Saynatsalo-Finlandiya*
(Alvar Aalto-Phaidon-2002)

Resim 29a,b: *Kent Mobilyaları -Oslo/ Bergen*
(Vedat Tokyay arşivinden)

Resim 29 c : *Bergen meydanında cam arkadlar, kolonların ilginç formu, Hansa birliğinin kurutulmuş balık merkezi ahşap kaldıraçlarına anıştırma yapıyor.*
(Vedat Tokyay arşivinden)

Resim 29 d : *Stockholm meydanlarından birindeki kanopinin üstünde inek heykelleri sergisinden bir örnek görüyoruz.*
(Vedat Tokyay arşivinden)

Resim 30: *Lahti Konser Salonu, Hannu & Kimmo Lintula, 2000-Finlandiya*
(Wisa Schauman arşivinden)

Resim 31:Oslo Havalimanı,Avia Plan,2000-Oslo-Norveç
(Vedat Tokyay arşivinden)

REFERANSLAR

1.Edward Grieg(1843-1907)Norveç'in klasik müzikteki en büyük bestecisi, Ulusal Romantik tarzda bir müzik yarattı.

Jean Sibelius (1865-1957)Finlandiya'nın klasik müzikteki en büyük bestecisi

2.Alvar Aalto (1898-1976) Finli mimar,Modern mimarlığı, Schaouron ve Wright gibi organik mimarlık çerçevesinde geliştirdi. İnşa edilmiş eserleri, Finlandiya, Sovyetler Birliği, İran ve Almanya'da bulunmaktadır. Tek yapının dışında kent planlaması ve mobilya, aydınlatma gereç tasarımı konularında da çalışmıştır.

Arne Jacobsen(1902-1971) Danimarka'lı mimar, tek yapı ve mobilya-aydınlatma tasarımlarını modern mimarlık düzleminde gerçekleştirdi. En önemli eserleri arasında, *Kopenhag Ulusal Bankası*, *Novo fabrikası*, *Oxford St. Catherine Koleji*, *Kopenhag Royal Hotel* bulunmaktadır..1929'da tasarladığı eğrisel formlu "Geleceğin Evi " yapısı modernizm tarihinde önemli bir rol oynamaktadır. İskandinav mobilya tasarımındaki kurucu rolü çok büyüktür. Halen çok sevilen ve yaygın olarak kullanılan mobilya tasarımlarını Fritz Hansen gerçekleştirmektedir .

Jorn Utzon (1918-) Danimarka'lı mimar. Organik biçimleri, Wright, Schaouron gibi modern mimarlıkta kullandı. Betonarme kabuk formlar ile yarattığı yapıların arasında *Sidney Opera binası* ve *Kuveyt Ulusal Meclisi* yer almaktadır. 2003 yılında Pritzker ödülüne layık görüldü.

3.Living Architecture/Scandinavian Design sayı 14- 2004 KOPENHAG

4. Edward Munch (1863-1944) Dışavurumculuğun simgesi haline gelmiş ressam . Munch'un en önemli yapıtı "Çılgılık" isimli resimdir.

5. Alvar Aalto-Phaidon s.16 –2002,Londra

6. Alvar Aalto-Phaidon s.98–2002,Londra

7. Alvar Aalto-Phaidon s.102 –2002,Londra

8. *Aalto*, Toscana bölgesindeki ortaçağ mimarisini en iyi anlatan *San Gimignano* kulelerinden etkilenmiş ve yöreyi bazı eskizler ile betimlemişti.

Alvar Aalto-Phaidon –2002,Londra

9. *Arne Jacobsen-Arkitekt&Designer*-Danish Design Center,1999

Arne Jacobsen-Works and Projects-GG Barselona 1992

10. *Alvar Aalto*-Phaidon –2002,Londra

11. *Jorn Utzon*'un 1965'de *Zodiac* dergisine verdiği açıklamadan...

J. Utzon- The Architect's Universe/Lousiana Museum,2004

12. *Temppeliakion Kirkko* katalog –Helsinki

13. *Arne Jacobsen-Arkitekt&Designer*-Danish Design Center,1999

Fritz Hansen katalogu

14. Çok güncel olan bu konu, yani yapının bazı bileşenlerinin hareketli olabilmesi olgusu, mimar Steven Holl tarafından "mafsallı mekan" (*hinged space*) kavramı ile yorumlanmış idi. Steven Holl'un Fukuoka konutlarında ise, eve yerleşen aile biriminin büyüklüğü ve farklı gereksinim modellerine göre duvarların yer değiştirebilmeleri fiziksel olarak gerçekleştirilebilmişti.

Steven Holl Architect, Kenneth Frampton, ELECTA, Milano-2003